

**ЮВІЛЕЙ ЗНАНОГО СЛАВІСТА,
ПЕДАГОГА, ЛЮДИНИ: ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА
ІРАЇДИ ГЕОРГІЇВНИ ГАЛЕНКО**

Щастя, коли людина може працювати, скільки вона хоче, так, як вона хоче, і піти тоді, коли вона відчує потребу в цьому. Щасливою є Іраїда Георгіївна Галенко, яка відзначає своє 90-ліття у розквіті сил, творчих задумів, регулярно працюючи в бібліотеках, відвідуючи кафедральні наукові семінари, беручи участь у численних конференціях, готуючи до друку все нові й нові публікації. Її по праву вважають “орачем” науки у найвищому, найблагодінішому сенсі цього слова, і “сіячем” розумного, доброго, вічного у серцях своїх численних учнів.

Народилася Іраїда Георгіївна 6 грудня 1919 р. на Жиитомирщині у родині службовця. У 1937 р. закінчила на “відмінно” середню школу. Без іспитів була зарахована на російське відділення філологічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка, але війна перервала студентське життя. У 1942 р. Брала участь у бойових діях у складі військових частин Сталінградського фронту. У 1943 р. була нагороджена медаллю “За оборону Сталінграда”. Восени 1944 р. повернулася до Києва і закінчила п’ятий курс університету.

Новий, львівський, період життя, який почався у 1945 р., проходив у надзвичайно плідній, творчій науковій атмосфері, що панувала на філологічному факультеті Львівського університету, який став для Іраїди Георгіївни рідним. З 1945 по 1950 рр. вона працює викладачем кафедри російської мови; у 1953 р. захищає на засіданні Вченої ради Київського університету ім. Т.Г.Шевченка дисертацію на тему “Складні слова у російській мові другої половини 18 століття” й отримує науковий ступінь кандидата філологічних наук. У 1954 р. молодий науковець обіймає посаду доцента кафедри російської мови і загального мовознавства. За роки праці на цій кафедрі Іраїда Георгіївна неодноразово виконувала обов’язки завідувача кафедри, була незмінним керівником наукового студентського гуртка загального мовознавства, який відвідували студенти різних факультетів і який став серйозною науковою школою для багатьох випускників, згодом кандидатів й докторів наук.

З 1980 р. до закінчення своєї викладацької діяльності в 1997 р. І.Галенко працює доцентом новоствореної, а точніше – відновленої кафедри загального мовознавства. За роки праці на кафедрі Іраїда Георгіївна читала студентам нормативні курси історичної граматики російської мови, вступу до мовознавства, загального мовознавства, історії лінгвістичних учень, а також низку спеціальних мовознавчих курсів, присвячених історії лінгвістичних учень, словотвору, прикладним проблемам лінгвістики, загальної і прикладної семантики та ін.

Проблемне поле наукових інтересів І.Галенко надзвичайно широке. Розпочавши свою наукову діяльність із досліджень у царині історичних лексикології та

семасіології, словотвору, морфології, синтаксису російської мови¹, вчена продовжила свої наукові студії, залучаючи проблеми семантики частин мови, системно-структурної організації окремих семантичних полів, лексико-семантичних і тематичних груп слів російської та української мов². Завжди близькими для дослідниці були проблеми культури мовлення³.

Дослідження у царині конкретних мов дали змогу І.Галенко опрацювати свій неповторний метод роботи з матеріалом і глибоко “зануритися” у загальнолінгвістичну проблематику, яка мала безпосередній вихід на методологічні проблеми науки про мову. Ця сфера пошуків наскрізна у багатолітній науковій діяльності ювілярки⁴.

Грунтовно орієнтуючись у напрямках сучасної лінгвістики, І.Галенко в 60–70-х роках ХХ ст. не могла не відгукнутись на загальнопарадигмальні ідеї розвитку науки про мову того часу і почала глибоко опрацьовувати проблеми структурної та математичної лінгвістики⁵. З бігом часу ідеї системно-структурного підходу до явищ мови органічно поєдналися із проблемами термінології і термінографії⁶, мотивології⁷, а також лінгвометодики, використання кількісних методів у вивченні мови, застосування

¹ Див. наприклад: *Галенко І.Г.* Сложные слова в русском языке второй половины XVIII века: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев–Львов, 1953; *Ї ж.* К вопросу о синонимике в словосложении (На материале русского языка второй половины XXVIII века) // Доповіді та повідомлення Львів. ун-ту. Вип.6, ч.1, 1955. С.136–140; *Ї ж.* Сложные причастные прилагательные в русском языке второй половины XVIII века // Вопросы русского языкознания. Кн.4. Львов, 1960. С.75–90 та ін.

² *Галенко І.Г.* Діахронічний аспект словотвірних гнізд із генетичним коренем *vus- в українській і російській мовах // Матеріали міжнародної наукової конференції “Семантика мови і тексту” (13–14 жовтня 1993 р.) – Івано-Франківськ, 1993. С.48–49; *Ї ж.* Особенности парадигматических отношений в общественно-политической терминологии восточнославянских языков // Соотношение интернационального и национального в общественно-политической терминологии восточнославянских языков. Львов, 1984. С.107–170 (співавтори Ф.С.Бацевич, Н.О.Лісіцина); *Ї ж.* Мотивация глаголов поведения в русском языке // Классы слов и их взаимодействие. Свердловск, 1982. С.83–90; *Ї ж.* Некоторые дискуссионные вопросы омонимии в русском языке // Семантика в преподавании русского языка как иностранного. Методические рекомендации. Вип.2. Харьков, 1988. С.81–86 та ін.

³ *Галенко І.Г.* О различных подходах к теории культуры речи // Культура речи в различных сферах общения: Тезисы XIX зональной конференции кафедр русского языка вузов Урала. 5–7 мая 1982. Челябинск, 1982. С.6–9; *Ї ж.* Теория культуры речи: пути становления // Вестник Львов. ун-та. Серия филологическая. Вип.12. Львов, 1982. С.58–63; *Ї ж.* К проблеме становления речевой культуры // III Международная конференция “Язык и социум” (Минск, 4–5 декабря 1998 г.). Минск, 1999. С.24–29 та ін.

⁴ Згадаємо хоча б такі публікації: *Галенко І.Г.* Наукова революція кінця ХХ ст., її зв’язок з інформаційними процесами і їх значення для деяких питань мовознавства // Вісник Волин. ун-ту. Фізика. Хіміко-математичні науки. Інформатика. Серія 4. Луцьк, 1997. С.94–95; *Ї ж.* Проблеми загального мовознавства в науковій спадщині Івана Франка // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин. Матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 25–27 вересня 1996 р.). Львів, 1998. С.691–700 та ін.

⁵ Див., наприклад: *Галенко І.Г.* Лингвистически-математические методы в языкознании // Ювілейна наукова сесія, присвячена 300-річчю Львів. ун-ту: Тези доповідей секцій філології, журналістики та педагогіки. Львів, 1961. С.63–64.

⁶ Див., наприклад: *Галенко І.Г.* Структура фонетических терминов И.А.Бодуэна де Куртенэ // Вісник Львів. Ун-ту. Серія філол. Львів, 1973. №8. С.63–66; *Ї ж.* Продуктивные типы образования лингвистических терминов в русском и белорусском языках // Словообразование и номинативная дериватология в славянских языках: Тезисы докладов республіканской конференции 26–28 мая 1982 г. Ч. II. Горько, 1983. С.37–40; *Ї ж.* Составные лингвистические термины // Вестник Львов. ун-та. Сер. филол. Вип.16. Львов, 1985. С.18–25; *Ї ж.* Организация общего фонда лингвистических терминов русского и украинского языков // Вісник Львів. ун-ту. Сер. филол. Вип.18. Порівняльно-типологічне вивчення східнослов’янських мов. Львів, 1987. С.23–28.

⁷ *Галенко І.Г.* Мотивация глаголов поведения в русском языке // Классы слов и их взаимодействие. Свердловск, 1982. С.83–90.

комп'ютерних технологій у навчальному процесі⁸. Певним підсумком теоретичних міркувань і практичних здобутків ученої стало видання посібника “Програмоване навчання”, яке отримало позитивну оцінку наукової та викладацької спільноти⁹.

Увагу чуйної до будь-яких наукових новацій дослідниці привернули ідеї функціонально-комунікативного підходу до мови¹⁰. Можна сказати, що ідеї прازької школи функціональної лінгвістики завжди були близькими І.Галенко. Тому цілком природно, що в дослідницьке поле вченої потрапляють проблеми зіставного мовознавства, мовних контактів та їх наслідків, зокрема білінгвізму та інтерференційних впливів мов¹¹. Не чужа для дослідниці також проблематика, пов'язана з теорією і практикою перекладу¹².

І все ж, можемо сміливо стверджувати, що найулюбленішою сферою наукових досліджень ювілярки була і залишається історіографія слов'язознавчих студій у Львівському університеті й проблеми з ними пов'язані. Львівські філологи називають Іраїду Георгіївну незмінним і найбільш кваліфікованим історіографом філологічного факультету: її пам'ять якнайточніше зберегла всі важливі дати, події різних масштабів, вона пам'ятає деталі й факти з життя відомих учених, про які з насолодою красномовно розповідає у колі колег та друзів. Серед істориків мовознавства незмінний інтерес викликають дослідження Іраїди Георгіївни Галенко про історію розвитку русистики, українистики і славистики у Львівському університеті¹³. Зрозуміло, що історіографічні дослідження вимагають скрупульозного підходу до наукової діяльності вчених, які формують певний напрям, школу. Наша ювілярка створила цілу галерею наукових портретів відомих славистів О.Потебні, І.Франка, Є.Кротевича, В.Борковського, І.Свенціцького, Я.Головацького, В.Виноградова, О.Шахматова, І.Ковалика, Г.Винокура, С.Самійленка,

⁸ Див., наприклад: *Галенко І.Г.* Использование программированных материалов на уроках русского языка в украинской школе // Русский язык в его связях с украинским и другими славянскими языками. Симферополь, 1974. С.290–293; *Її ж.* Словообразование // Современный русский язык: Сб. программированных заданий. Морфология / Под ред. И.Г.Галенко. Львов, 1975. С.35–72; *Її ж.* Модальные слова // Современный русский язык: Сб. программированных заданий. Морфология / Под. Ред. И.Г.Галенко. Львов, 1975. С.120–127 та ін.

⁹ *Галенко І.Г.* Программированное обучение. Львов, 1976.

¹⁰ *Галенко І.Г.* О термине “функция языка” // Функция в мові, логіці та математиці: До 100-річчя К.Айдукевича. Т. 1. Тернопіль, 1990. С.83–89.

¹¹ *Галенко І.Г.* Основные проблемы интерференции и ее терминология // III Международный симпозиум на тему “Лингвистические и методические проблемы интерференции”: Тезисы докладов и сообщений. 1–6 апреля 1979 г. Велико-Тырново. С.39–40; *Її ж.* К изучению лексико-семантической организации общественно-политической терминологии русского и украинского языков // Проблемы зіставної семантики. Київ–Черкаси, 1992. С.62–63 та ін.

¹² Див., наприклад: *Галенко І.Г.* “Конек-горбунок” П.П.Ершова в украинском переводе // Петр Павлович Ершов – писатель и педагог: Тезисы докладов и сообщений Всероссийской научно-практической конференции. Ноябрь 1989 г. Ишим, 1989. С.11–12 (Співатор І.В.Вороновська).

¹³ *Галенко І.Г.* Библиографический указатель публикаций по синтаксису членов кафедры русского языка и общего языкознания Львовского университета // Вісник Львів. ун-ту. Сер. філол. Вип.8. Львів, 1973. С.74–79; *Її ж.* Русское языкознание во Львовском университете // Традиции русского языкознания на Украине. Киев: Наукова думка, 1977. С.115–135 (Співатор І.К.Білодід); *Її ж.* Історія кафедри слов'янської філології Львівського університету (20-ті роки ХХ ст.) // Проблеми слов'язознавства. Вип.49. Львів, 1996. С.12–27; *Її ж.* Наукова тематика кафедри слов'янської філології Львівського університету (30-ті роки ХХ ст.) // Славистичні студії. Т.1 (Матеріали V Міжнародного славистичного колоквиуму. Львів, 1997. С.17–22; *Її ж.* Науково-методична робота кафедри слов'янської філології Львівського університету (1866–1918 рр.) // Проблеми слов'язознавства. Вип.51. Львів, 2000. С.39–45; *Її ж.* До історії кафедри загального мовознавства Львівського університету // Вісник Львів. ун-ту. Сер. філол. Вип.25. Львів, 2000. С.304–314.; *Її ж.* Мовознавча славистика у Львівському університеті (1887–1939) // Проблеми слов'язознавства. Вип.54. Львів, 2004. С.44–55 та ін.

Я.Янова, І.Огієнка, Т.Лер-Сплавінського, Є.Куриловича, Б.Кобилянського, Я.Чекановського, М.Пушкаря, А.Гавронського, Ф.Крчака, А.Малецького, З.Штібера¹⁴.

Іраїда Георгіївна – надзвичайно досвідчений педагог-новатор, який постійно вдосконалює свої методичні прийоми. Підсумком її міркувань стали численні методичні вказівки для студентів з різноманітних напрямів вивчення мови у вищій школі. Знайомство з новітніми напрямами досліджень мови та методики викладання мовознавчих курсів в університетах і педагогічних інститутах України дало підстави ювіляріці очолити колектив викладачів-методистів і створити комплекс посібників з використанням програмованих методів навчання¹⁵, який набув значного поширення у науково-методичних колах України.

Невтомна дослідниця успадкувала риси, притаманні кращим представникам вітчизняної філологічної думки: дух подвижництва, закоханість у свій предмет, гостре відчуття відповідальності перед наукою і суспільством. Ювіляріці властива дисциплінованість думки, ґрунтовність дослідницької бази, теоретична глибина, неприйняття поверхових і скороспілих наукових (та й житейських) суджень. Ці якості Іраїди Георгіївни проявляє у науковій роботі, своєму насиченому творчому житті. Недарма мовознавці Львова (і не лише) називають Іраїду Георгіївну “живою лінгвістичною енциклопедією”.

Широкому тематичному спектру досліджень І.Галенко властиві принципи системності, функціоналізму й історизму, що поєднуються з гострим чуттям нового в науці про мову. Як науковця Іраїду Георгіївну знають не лише в Україні: вона була учасницею наукових конференцій у Белорусі, Болгарії, Польщі, Молдові, Росії, Казахстані, Киргизстані. Іраїда Георгіївна активно листується з відомими лінгвістами, про яких може розповісти багато цікавого.

Заледве, чи можна перерахувати кількість відгуків на дисертаційні дослідження, що їх підготувала знаний доцент, немало написано критичних, але завжди об’єктивних рецензій на різножанрові наукові праці філологів. Усім відомі лаконічні, але надзвичайно концентровані за змістом словникові статті для енциклопедичних лінгвістичних словників, словників-довідників, присвячені відомим славістам¹⁶.

¹⁴ Див., наприклад: *Галенко І.Г. Я.Ф. Головацький як мовознавець // Яків Головацький і рух за національне відродження та культурне єднання слов’янських народів: Тези доповідей та повідомлень. Тернопіль, 1989. С.95–96; Ї ж. Участь Яна Янова у становленні україністики у Львівському університеті // Розвиток мовознавства у Західній Україні в 20–30-х роках ХХ ст. Регіональна наукова конференція на честь Василя Сімовича: Тези доповідей. Львів, 1992. С.43–45; Ї ж. Славистическая тема в преподавательской деятельности Тадеуша Лера-Сплавинского (львовский период) // Kontakty językowe polsko-wschodniosłowiańskie. – Rzeszów, 1995. S. 67–76; Ї ж. Тадеуш Лер-Сплавинський і розвиток славістики у Львівському університеті // Проблеми слов’янознавства. Вип.48. Львів, 1996. С.144–151; Ї ж. Участь Яна Чекановського у зародженні лінгвістичної статистики // Провідні лінгвістичні концепції кінця ХХ століття: Тези Всеукраїнської наукової конференції. Львів, 1996. С.59; Ї ж. Професор Францішек Крчак: життєпис та науковий доробок // Проблеми слов’янознавства. Вип.52. Львів, 2002. С.21–39; Ї ж. Внесок професора Антоні Малецького в розвиток славістики // Проблеми слов’янознавства. Вип.53. Львів, 2003. С.39–57; Викладацька діяльність Єжи Куриловича у Львівському університеті // Вісник Львів. ун-ту. Серія іноземні мови. Вип.10. Львів, 2002. С.18–25; Ї ж. Внесок Яна Янова у розвиток славістики // Питання слов’янознавства. Вип.58. Львів, 2009. С.25–35 та ін.*

¹⁵ Современный русский язык: Сб. программированных заданий. Морфология / Под. Ред. И.Г.Галенко. Львов, 1975; 1975. 146 с. (в 2-х ч.); Синтаксис современного русского языка. Простое предложение. Сборник программированных заданий / Отв. ред. И.Г.Галенко. Львов, Ч.1. 1976; Ч.2. 1977; Ч.3. 1977.

¹⁶ Див., наприклад: Галенко І. Євген Володимирович Кротевич // Питання слов’янського мовознавства. Кн.7–8. Львів, 1963. С.219–221; Ї ж. Борковський Віктор Іванович // Українська радянська енциклопедія. 2-ге вид. Т.1. К., 1977. С.535; Ї ж. Борковський Віктор Іванович // Українська літературна енциклопедія. В 5-ти томах. К., 1988. Т. 1. С.220; Ї ж. Пушкар Микола Антонович // Українська мова. Енциклопедія. К., 2000. С.504 та ін.

Іраїда Георгіївна – прекрасний співбесідник, який жваво реагує на події сучасного наукового й суспільного життя, завжди фіксує увагу на головному, відсовуючи другорядне, дрібне вбік; вона має надзвичайно тонке почуття гумору, завжди готова прийти з порадою, висловити добрі побажання, тактовна і коректна, рівна у стосунках з тими, хто її оточує, завжди усміхнена, делікатна і скромна. Тут названі далеко не всі чесноти, котрі характерні для вченої і котрими багато років захоплюємося ми, її учні. Скажемо лише найважливіше: для багатьох нас дорога ювілярка стала взірцем для наслідування в науці й житті.

І.Галенко – ветеран праці та ветеран Великої Вітчизняної війни, нагороджена орденами Вітчизняної війни II ступеня, “За мужність”, кількома медалями, серед яких найдорожчою вважає медаль “За оборону Сталінграда”. За сумлінну викладацьку, наукову і просвітницьку діяльність отримала багато подяк від ректора університету, нагороджена грамотою та значком Міністерства освіти СРСР “Відмінник вищої школи”.

Іраїда Гергіївна – прекрасний педагог, блискучий лектор, талановитий методист, вихователь учителів української, російської та інших мов. Тисячі її учнів працюють у школах, вищих навчальних закладах України та інших держав. Майже увесь склад нинішніх кафедр загального мовознавства, російської філології, а також деякі працівники кафедри слов’янської філології – учні Іраїди Георгіївни; студенти ж, які слухали її лекції, працюють чи не на всіх факультетах університету. Серед них доктори наук, професори, кандидати наук, доценти, асистенти.

Бажаємо дорогій Іраїді Георгіївні міцного здоров’я, довгих років життя, особистого щастя, натхнення й нових успіхів на ниві служіння філологічній науці, якій віддала ювілярка 65 років свого життя, сил, енергії та серця. З роси і води Вам, дорога Вчителько!

*Вдячні учні – доктори філологічних наук, професори
Флорій БАЦЕВИЧ, Тетяна КОСМЕДА*